



УДК: 657.375:005.52
005.53]:657.375:005.52

Стручен труд

АНАЛИЗА НА ФИНАНСИСКИ ИЗВЕШТАИ – ОСНОВА ЗА ЕФИКАСНО ДЕЛОВНО ОДЛУЧУВАЊЕ

Мартина Сенева¹, Оливера Ѓоргиева-Трајковска²

¹Магистранд на Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
martina_seneva@hotmail.com

²Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
olivera.trajkovska@ugd.edu.mk

Апстракт

Финансиските извештаи се еден од основните извори на податоци за оцена на финансиската состојба и работењето на компанијата во одреден временски период.

Анализата на финансиските извештаи претставува употреба на сметководствените податоци во процесот на донесување деловни и инвестициони одлуки. Процесот на анализа на финансиските извештаи е дизајниран за да им помогне на деловните луѓе, инвеститорите и кредиторите да научат како да ги читаат, интерпретираат и анализираат подготвените финансиски извештаи. Основно средство за анализата на финансиските извештаи претставува финансиската рачио анализа.

Клучни зборови: *финансиска анализа, финансиски извештаи, профитабилност, стабилност, ликвидност.*



ANALYSIS OF FINANCIAL REPORTS - BASIS FOR EFFICIENT BUSINESS DEVELOPMENT

Martina Seneva¹, Olivera Gjorgieva-Trajkovska²

¹Master student, Faculty of Economics, GoceDelcev University, Stip, Macedonia

martina_seneva@hotmail.com

² Faculty of Economics, GoceDelcev University, Stip, Macedonia

olivera.trajkovska@ugd.edu.mk

Abstract

The financial statements represent a "snapshot" of the company's operations in a specific period and one of the main sources of data for evaluation of the financial condition and result of companies and analyze their overall performance.

The analysis of financial statements is the use of accounting information in decision-making and investment business. The process of analyzing financial reports is designed to help business people, investors and lenders to learn how to read, interpret and analyze prepared financial statements. Essential tool in the analysis of financial statements is financial (ratio) analysis.

Key words: *financial analysis, financial reports, profitability, stability, liquidity.*

1. Вовед

Финансиските извештаи претставуваат генерална слика за работењето на компаниите во одреден временски период. Вкупниот сет на основните финансиски извештаи се состои од Биланс на состојба, Биланс на успех, Извештај за паричните текови, Извештај за промени во главнината, Објаснувачки белешки и сметководствени политики. Сите горенаведени извештаи презентираат различни аспекти во работењето на компаниите.

Билансот на состојба ја претставува конкретната состојба на сите средства и извори на средства, со кои располага компанијата, на точно одреден датум. Билансот на успех ги презентира финансиските резултати од сите активности на компаниите во одреден временски период (вообичаено една пресметковна година).

Извештајот за парични текови претставува детален преглед за движењето на паричните средства во компанијата (готовинските приливи и одливи).



Извештајот за промена на главнината ја покажува состојбата и промените во капиталот на компанијата, во текот на пресметковниот период.

Објаснувачките белешки содржат појаснување за одделните ставки од основните финансиски извештаи, применетите сметководствени политики, принципи, нивните промени и сл.

Формата, содржината и вреднувањето на одделните ставки во финансиските извештаи се регулирани пред сè со Меѓународни стандарди за финансиско известување, Меѓународни стандарди за ревизија, како и законските одредби кои ја регулираат сметководствената практика во одделни држави. Финансиските извештаи претставуваат прегледи кои го опфаќаат целокупното работење на компанијата.

1.2. Поим, цели и задачи на анализата

Пред да се пристапи кон изучување на анализата на работењето на претпријатијата – како приложена дисциплина, неопходно е да се обработат основите на анализата, т. е. поимот анализа, предметот на нејзиното испитување, нејзината задача и значење, потоа нејзините извори, начинот на изразување на состојбата и движењето на предметите и појавите во анализата, нејзините методи и на крајот, нејзините видови. Сите овие сознанија се неопходни при вршење на секоја анализа, без оглед на тоа дали се работи за анализа на вкупното работење на едно претпријатие или само на неговите одделни организациони делови, за вкупните фактори на производството или само на некои од нив, за резултатите од работењето што ги остварило претпријатието во целост, или се работи за резултатите на одделните организациони делови.

Доколку треба да се констатира од какви делови е составен еден сложен предмет или една сложена појава и каков однос постои помеѓу нивните делови, тогаш тие треба да се испитаат по пат на расчленување. Ова расчленување треба да се изврши за да се утврдат квалитетите, односно деловите од кои е составен сложениот предмет или појавата, како и квантитетот, односно количеството на тие делови.

Изразот анализа доаѓа од грчкиот збор *analysis* што значи расчленување на една целина на нејзините составни делови. Анализата овозможува да се спознаат деловите на една целина и нивните односи; од односот на деловите на една целина зависи квалитетот на сложениот предмет (на пример, железна руда – железо и сулфур).



Анализата не е важна само за природните, туку таа како метод за испитување е исто толку значајна и во општествените науки. По пат на анализа се испитуваат предметите и појавите на економскиот живот на едно претпријатие, бидејќи тој живот е составен од низа предмети и појави, а секој од нив од соодветни делови кои, по правило, се исто така сложени.

1.1. Основни методи на анализата

Како што беше споменато, анализата користи основни и дополнителни методи.

Како основни методи на анализата се¹:

- споредување,
- расчленување и
- елиминирање.

Набројаните методи се сметаат како основни, поради тоа што нивната употреба е неминовна во анализата, односно едно аналитичко испитување не може да ја постигне својата задача и да ја реализира својата цел доколку не се употребат овие три методи. Нивната употреба е заемна, редоследот во нивното користење е логичен, поради тоа што се наметнува сам при испитувањето. Аналитичарот мора да се придржува кон тој редослед, бидејќи тој ќе му овозможи да го открие квалитетот како на анализираниот објект во целина, така и на неговите составни делови, да ги констатира позитивностите и негативностите и да се доближи до нивните причини, за на крајот тие да станат сосема јасни.

Поради тоа, може да се каже дека нема анализа доколку не се употребат основните методи, односно дека аналитичкото испитување не е ништо друго, туку нивната примена, бидејќи врз основа на резултатите што се добиваат со нивната примена останува само да се направи воопштување, односно синтеза. Со тоа анализата ја врши нејзината задача и ја остварува својата цел. Од друга страна, пак, треба да се констатира дека анализата не може да се исцрпи со примена само на еден од основните методи. Мошне често на она испитување кое се ограничува само на примена на методот на споредување му се дава назив анализа, иако е јасно дека со примена само на тој метод, главо, се утврдува квалитетот на испитуваниот објект, а не може да се утврдат причините за тој квалитет. А штом аналитичарот нема да ги согледа причините, тој не може ниту да препорача мерки за отстранување на негативностите, односно позитивностите во иднина да се задржат и на тој начин да се придонесе за

¹Gorgieva-Trajkovska, Olivera and Koleva, Blagica (2013) *Анализа на финансиски извештаи*



подобрување на идното работење. А доколку тоа што е цел на анализата не се реализира, не може да се каже дека анализата е извршена.

1.2. Метод на споредување

Споредувањето како метод на анализа значи ставање на анализираниот објект наспроти друг објект, односно се врши компарирање на два објекта кои природно треба да бидат споредливи. При споредувањето се добива разлика која укажува на тоа колку анализираниот објект е поголем, односно помал од другиот – базичниот со кој се врши споредување. Токму оваа разлика е целта на споредувањето, бидејќи укажува дали анализираниот објект е поголем или помал од базичниот (на пример, продажбата на нашето претпријатие во анализираната година изнесува 5.000.000 ден., додека продажбата во изминатата година била 4.000.000 ден. Со споредувањето се добива разлика од 1.000.000 ден. Оваа разлика укажува колку продажбата во оваа година е поголема од продажбата во изминатата година.

1.3. Метод на расчленување

Расчленувањето, всушност, означува разложување на еден сложен објект на делови од кои тој се состои, за да се согледаат нивните квалитети, а кои го детерминираат квалитетот на сложениот објект и укажуваат на нивното дејство врз него. Расчленувањето секогаш тргнува од сложениот кон попростото, кон помалку сложениот, т.е. се врши со употреба на дедуктивниот метод, што е неминовно бидејќи лежи во неговата природа.

1.4. Метод на елиминирање – изолација

Методот на елиминирање, односно изолација, покрај методите на споредување и расчленување, е еден од основните методи на анализата. Тој се состои во тоа што оние делови од кои се согледува дека кај нив не може да лежи причината за квалитетот на сложениот објект што се испитува се отстрануваат (елиминираат) од понатошно испитување, а анализата се насочува кон преостанатите делови, кои се издвојуваат (изолираат). Овој метод се нарекува метод на елиминирање, поради тоа што ги отстранува оние делови од сложениот објект кои не покажуваат квалитет кој е предмет на испитувањето, а методот на изолација –



што ги издвојува оние делови на сложената појава кои треба да бидат предмет на понатошно испитување².

2. Дополнителни методи во анализата

Покрај трите основни методи, кои неминовно мора да се употребуваат во анализата, постојат и повеќе други методи, кои се применуваат во случај на потреба да се согледаат некои специфичности во работењето. Освен методите на споредување, расчленување и елиминирање, во литературата се обработуваат уште и доста голем број други.

Како дополнителни методи на анализата се:

- методот на каузалитет,
- методот на корелација и
- методот на пресекување на билансот.

2.1. Метод на каузалитет

Под каузалитет, или причинетост, се подразбира каузална или причинска поврзаност помеѓу предметите и појавите. Квантитивната промена на еден, односно на повеќе предмети, предизвикува промена во ист квантитет и кај друг, односно кај другите предмети, доколку тие се причински поврзани т.е. не може да има промена на еден или повеќе, а да нема на друг или на други предмети.

2.2. Метод на корелација

Секоја масовна појава е резултат на дејствување на различни појави и фактори, како што и таа самата дејствува врз други појави кои се во врска со неа. Таквата поврзаност на појавите, која доведува до конкретни влијанија на едните врз другите, се нарекува корелација помеѓу појавите. Така, основните и обратните средства се во корелативна врска, бидејќи зголемувањето на основните, исто така, предизвикува зголемување и на обратните средства.

2.3. Метод на пресекување на билансот

²George Joshua, *Financial Statement Analysis: How to Use Financial Information to Make Informed Business Decisions*, Talomin Books Pty.Limited, 2004



Критериумите за пресекување на билансот се условени од целта што треба да се постигне, така што еден биланс може да се пресече според:

- Видот на средствата, односно нивната намена;
- Рокот на вложувањата во кои се ангажирани средствата и рочноста на обврските;
- Организационите делови во кои се ангажирани средствата;
- Функциите кои се вршат во работењето;
- Функцијата на средствата и нивното потекло.

Главно, по пат на пресекување на билансот се согледува:

- Дали има прелевање на средствата од еден вид во друг, од еден организационен дел на претпријатието во друг, од една функција на работењето во друга;
- Дали постои ненаменска употреба на средствата.

Кој дел на средствата финансира друг или други делови на средствата, а кој дал или делови на средствата се финансирани од други средства.

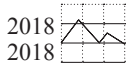
3. Поим, предмет и цели на анализата на финансиските извештаи

За успешно работење на компанијата, како и за успешно спроведување на процесот на ревизија на нејзиното работење е неопходно добро познавање на основните поставки на анализата на финансиските извештаи. Суштината на дефинирањето на поимот анализа на финансиските извештаи се наоѓа во разбирањето на анализата како процес кој е посветен на набљудување, испитување, оценка и формулирање на дијагноза за оние процеси кои се случиле во компанијата и кои како такви се содржани и соодветно изразени во рамките на финансиските извештаи. Финансиската анализа претставува целосно „истражување, квантифицирање, опис и оценка на финансиската состојба и успешност на работењето на компанијата“³.

Од наведената дефиниција произлегува дека предмет на анализа претставуваат финансиските извештаи, поточно годишниот извештај на компанијата, кој ги содржи: билансот на состојба, билансот на успех, извештајот за готовински текови, извештајот за промена на капиталот, белешките и ревизорскиот извештај.

Целите на анализата на финансиските извештаи можат да се поделат на општи и посебни цели. Општите цели на анализата се однесуваат на согледување на способноста за

³Foster George, *Financial Statement Analysis*, Prentice-Hall International, 1996



остварување на заработувачка на компанијата (рентабилност, профитабилност, успешност) и на нејзината финансиска состојба, нејзините парични текови и промени во капиталот, сè со цел да се обезбедат информации за корисниците (нарачателите) на анализата.

4. Примена на финансиските извештаи во анализа на работењето на компаниите

Финансиските извештаи претставуваат „слика“ за работењето на компанијата во одреден временски период. Сè што работи една компанија се отсликува во финансиските извештаи кои пакоод друга страна не претставуваат цел сами за себе. Со нивната детална анализа може да се добие вистинската претстава за местото и улогата на конкретната компанија во однос на поширокото опкружување. Финансиската анализа претставува помошна „алатка“ на финансискиот менаџмент, која опфаќа евалуација на финансиската состојба и оперативните перформанси на компанијата, индустријата, дури и целокупната економија, како и предвидување на идната состојба и перформанси.⁴

Анализата на финансиските извештаи секогаш почнува со нивно читање. Потоа следува квантитативната анализа и пресметката на показателите. Во процесот на анализа на финансиските извештаи најчесто се користат информациите содржани во Билансот на состојба, Билансот на успех и Извештајот за парични текови, а поретко информациите содржани во Извештајот за промени во главнината.

Билансот на состојба (The Balance Sheet) ја покажува состојбата на средствата, обврските и капиталот на компанијата во точно определен временски момент. Тој претставува фотографска снимка на состојбата на компанијата во тој момент.

Во Билансот на успех (Income Statement) се прикажани промените кои настанале во компанијата во определен временски период како резултат на деловната активност на истата во тој период. Во него се опфатени сите приходи и расходи, како и финансискиот резултат од работењето на компанијата во изминатиот период. Билансот на успех помага да се разбере како настанале промените во Билансот на состојба на компанијата, а особено промените во структурата на капиталот.

Извештајот за парични текови го покажува движењето на парите во компанијата во периодот за кој се изготвува. Остварениот финансиски резултат на еден деловен субјект речиси никогаш не е еднаков со паричните средства прикажани во Билансот на состојба. Како е можно една компанија која континуирано работи со загуба да има високи износи на парични

⁴Frank J. Fabozzi, Pamela P. Peterson, “Financial management & Analysis”, John Wiles and Sons, 2003, p.5



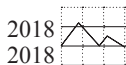
средства или од друга страна компанија која остварила висок износ на добивка да има помалку парични средства? Каде отишле или од каде дошле парите на компанијата? Одговорот на овие прашања се наоѓа токму во прегледот за парични текови. За разлика од Билансот на успех, кој се изготвува врз основа на фактурирана реализација, основа за подготовка на Прегледот на паричните текови се трансакциите кои резултирале во прилив или одлив на паричните средства на компанијата.

Извештајот за промените во капиталот, како што кажува и самиот назив, се концентрира конкретно на промените кои настанале во структурата на главнината на компанијата. Во него е прикажана структурата на капиталот на компанијата на почетокот на годината, промените кои настанале во тек на годината (распределба на финансискиот резултат, исплата на дивиденди, зголемување на капиталот и сл.) и структурата на капиталот на крајот од годината.

Раководството на компанијата е одговорно за веродостојно и објективно презентирање на финансиската состојба и успешното работење на компанијата, но тие не се единствените корисници на информациите содржани во нејзините финансиски извештаи. Корисниците на финансиските извештаи ги вклучуваат постојните и потенцијалните инвеститори, вработените, кредиторите, добавувачите и другите доверители, купувачите, Владата и нејзините агенции, јавноста со еден збор наречени стеикхолдери.⁵

Субјектите кои обезбедуваат капитал на компанијата (инвеститорите) и нивните советници се засегнати од ризикот кој е својствен и за повратот којшто го обезбедуваат, нивните вложувања. Ним им требаат овие информации за да им помогнат да одлучат дали да купат, да чуваат или да продадат удел или акции во компанијата. Акционерите се, исто така, заинтересирани за информациите кои ќе им овозможат да ја проценат способноста на деловниот субјект да исплаќа дивиденди. Акционерите инвестираат капитал во компанијата надевајќи се дека ќе остварат барем просечен профит од својата инвестиција. Очекуваат профитот од инвестицијата да биде што е можно поголем. Менаџментот на компанијата пред сè е заинтересиран да го зачува и да го зголеми капиталот кој тие му го довериле. Доколку не се остварат очекувањата на акционерите, тие своето незадоволство можат да го искажат на повеќе начини, промена на менаџерскиот тим, продажба на акциите и др.

⁵Стеикхолдерите се поединци или групи кои можат да влијаат и кои се засегнати за постигнатите резултати и кои имаат барања што деловните субјекти треба да ги исполнат.



Заклучок

Анализата на финансиските извештаи претставува употреба на сметководствените податоци во процесот на донесување деловни и инвестициони одлуки. Финансиските извештаи се прегледи кои го опфаќаат целокупното работење на компанијата. Процесот на анализа на финансиските извештаи е дизајниран за да им помогне на деловните луѓе, инвеститорите и кредиторите да научат како да читаат, интерпретираат и анализираат подготвените финансиски извештаи. Таа се фокусира на техниките кои ги користат аналитичарите, инвеститорите, менаџерите и другите заинтересирани субјекти, со кои се врши евалуација на финансиската состојба, оперативните перформанси и готовинските текови на работењето на компаниите. Главен извор на ваквите информации се токму финансиските извештаи на компанијата. Финансиските извештаи ја покажуваат моменталната состојба на компанијата и нејзините остварувања во минатото.

Финансиската анализа е анализа на финансиските извештаи која се занимава со одредување и истражување на односите и врските кои постојат помеѓу позициите на Билансот на состојба, Билансот на успех и Извештајот за парични текови, на начин на кој се овозможува правилна проценка на финансиската состојба, перформансите и ликвидноста на бизнисот. Едноставните техники за анализа кои им стојат на располагање на аналитичарите можат да извлечат многу информации од самиот Биланс на успех, но овде мора да се нагласи дека треба да се посвети внимание пред сè на квалитетот на тие информации, пред нивниот квантитет.

Финансиските извештаи сами по себе не содржат значајни информации за одлучување. Податоците од Билансите на состојба и успех треба да се комбинираат со информациите од прегледот за парични текови, за да се утврди способноста на компанијата да ги реализира средствата базирани на објавените приходи и да ги подмири обврските кои произлегуваат од пресметаните трошоци. На тој начин му се помага на аналитичарот да развие релативно мерило за вреднување. Финансиската анализа претставува процес на рекласификација и реструктурирање на податоците содржани во финансиските извештаи, преку воспоставување на показатели и трендови, кои го објавуваат работењето и остварувањата на компанијата.



Користена литература

1. Gorgieva-Trajkovska, Olivera and Koleva, Blagica (2013) *Анализа на финансиски извештаи*
2. Gorgieva-Trajkovska, Olivera and Koleva, Blagica (2014) *Анализа на финансиски извештаи - Практикум*
3. Gorgieva-Trajkovska, Olivera (2010) *Анализа на билансот на состојба од аспект на корпоративното управување*
4. Хорнгрен Сандем Елиот Филбрик, (2005) *Вовед во финансиско сметководство*
5. Foster George, *Financial Statement Analysis*, Prentice-Hall International, 1996
6. Fridson S. Martin, Alvarez Fernando, *Financial Statement Analysis: A Practitioner Guide*, John Wiley&Sons, 2002
7. Friedlob Thomas, Welton E. Ralph, *Keys to Reading Annual Report*, Barron's Educational series, 2001
8. George Joshua, *Financial Statement Analysis: How to Use Financial Information to Make Informed Business Decisions*, Talomin Books Pty.Limited, 2004